

Rideg István

## Körmendi Lajos, a tanár

(Karcag, 1946. június 6. – Karcag, 2005. január 1.)

Jó tudni, hogy Körmendi Lajos, a Nagykunság legnagyobb írója, költője, irodalmi-lelki szervezője (1995-től a Barbaricum József Attila-díjas mindenese) többek között tanár is volt Karcagon.

Hét év után (1977. szeptember 9-én kezdte el a magyar–népművelés szakot levelező tagozaton), 1985. március 8-án kapta meg a diplomát az ELTE-n, amelyben magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanárnak és népművelés szakos előadónak nyilvánítják. Felvetődik benne, vajon milyen tanár lenne, ha lenne. A *Művész Pista huszonegye* (1978) című elbeszéléséből és a *Nyers hús* (1979) című kisregényéből tudjuk, hogy nincs valami jó véleménnyel a pedagógusokról. A diákkori, békéscsabai emlékei sem rózsásak: 1960 és 1964 között a békéscsabai Vásárhelyi Pál Út-, Híd- és Vízműépítési Technikumba jár, és szerez ipari technikus oklevelet 1964. június 29-én. 1985 tavaszán azonban íróként látogatást tesz egykori, karcagi, felnevelő iskolájába. A Zádor úti Állami Általános Iskolában már lélekemelő módon beszél a nevelői munkáról. Egyetlen emberről, a néptanító Dede Kálmánról szinte rajongva emlékezik: „*aki engem nem tanított (és ezt nagyon sajnálom), de az ő élete, munkája örök példa az én számomra.*” „*Ő nemcsak a jeleseit és a szekundáit jegyezte nagyon szeretett tanyasi gyermekeinek, hanem a súlyát, magasságát, ápoltságát is, ha valamelyik nebuló elmaradt a többiektől növésben, már szaladt a szülőkhöz, hogy ezt meg azt adjanak a gyereknek enni. Tanulóit dolgozni is megtanította, rajtuk keresztül a tanyasi embereket is nevelte. Volt szem felismerni az apró jelekben a megmutatkozó tehetséget.*”

Körmendi cím és dátum nélkül fennmaradt kézzel írt kiselőadása olyan céltudatos magaslatra érkezik el, amelyet bármelyik fiatal, kezdő tanár bármikor hivatásnak fogadhat. Lehet, hogy már a saját magát fogalmazza, és eljátszik a gondolattal, ha egyszer mégis tanár lesz, mit csináljon az erejével. „*Dede Kálmánhoz mérném magam. Mert a középszerűbe, a szürkébe nem lehet belenyugodni. A legtöbbet kell akarni, bármit csinál az ember!*” „*A pedagógushivatást (...) talán a legszebb hivatásnak gondolom – és itt a »hivatás« kifejezést hangsúlyoznám, ami nem tévesztendő össze a foglalkozás fogalmával. Ha én hivatásszerűen tanítanék, akkor fontosnak tartanám, hogy az adott szaktárgy megtanítása mellett, de legalább ennyire fontosnak tartva, emberségre, magyarságra, a szűkebb pátria tiszteletére, szeretetére, a kishaza értékeinek felfedezésére, önmagunk becsületére neveljem a reám bízott új generációkat. A tanulás igénye mellett kötelességemnek*

*tartanám fölkelteni a jövőbe felnőttekben egy demokratikus, szabad, teljes élet utáni igényt, megtanítanám őket az anyagi értékeken kívül a szellemi, etikai értékek tisztelésére is. Ha én tanítanék, igyekeznék tudós tanárrá képezni magam.”*

Megjegyezzük: újabb időkben nem biztos, hogy akár az erősen szelektáló tankönyvek is (például Pethőné Nagy Csilla irodalomkönyvei a középiskolásoknak) ilyen Körmendi-féle öntudatra, nemzeti tudatra, hazafiságra, az érzelmi és értelmi nevelés együttműködő összhangjára íródtak! Körmendi viszont még ötletet is ad, hogyan válhat valaki tudós tanárrá.

*„Ha nem lennék kiemelkedő képességű, tehetségű pedagógus, akkor persze nem Petőfiről és Adyról írnám tanulmányaimat, ezt a munkát úgyis elvégzik a hozzájuk hasonló formátumú irodalomtörténészek. Viszont kereshetnék teljesen elfeledett, hozzám méretezett kismestereket, akiknek a feltárt munkássága ugyan nem változtatja meg a magyar irodalom összképét, értékrendjét, de színesíti, gazdagabbá teszi ezt a hatalmas tablót, teljesebbé teszi egy korszakról szerzett tudásunkat, ezáltal önismeretünket.”*

Mit ad isten, Körmendi két évig, 1985. augusztus 28-ától 1987. augusztus 15-éig tanár lehet teljes állásban a karcagi Gábor Áron Gimnázium, Egészségügyi Szakiskola és Kollégiumban! Ugyanott fél évig, 1987.szeptember 1-jétől 1988. június 15-éig másodállásban szerződéses tanár, illetve öt hónapig, 1989. január 1-je és 1989. május 31-e között szerződéssel diákszínpad-vezető.

Körmendinek ekkor már országos hírneve volt. Karcagon óriási sikernek számított a *Barbaricum* verseskötetének bemutatója 1982. március 10-én a város kultúrpalotájában. (A *Barbaricum* egyszerre jelenti főleg a kishaza, Karcag, a Nagykunság, a Tisza-vidék, de a nagyhaza, vagyis Közép-Kelet-Európa táját, népét is.) És 1985-ben újabb kötete jelent meg, a *Boldog emberek* szociográfiai portrészorozata. És szerencséjére, a gimnázium igazgatónöje, Szalainé Kegyes Margit felismerte a tehetségét, és feltétlen híve volt a kezdetektől fogva. A diákjai is tűzbe mentek volna érte. Körmendi a tanári munka elkezdéséről azt jegyzi le 1990. január 1-jén a *Telefax a Megváltónak avagy IV. Louis Bejgliumban* (1995) című naplóregénye bevezetőjében (*Egy régi tavasz*), hogy *„A nyolcvanas évek közepén megszületett V. Júlia, taníthattam a gimnáziumban - olyan volt, mint a mennyország.”*

Körmendi Lajos attól a pillanattól kezdve, hogy a karcagi gimnázium teljes állású tanára lett, meg akarja valósítani a jó pedagógusról elképzelt álmait, hiszen igazi nevelő, „terelgető” egyéniség volt. A Déryné Művelődési Központ vezetőjét, Kása Erzsébetet és a gimnázium igazgatóját megnyerte annak az ügynek, amit a barátja, Mándoky Kongur István, a karcagi származású turkológus hatására már régóta dédelgetett magában, hogy tudniillik egy szakkört, egy műfordítói műhelyt kellene létrehozni a két intézmény támogatásával, amely Mándoky gyűjtése, iránytatása alapján „lefordítaná” a rokon türk népek szépirodalmát. Az iskola

adná a diákokat és a tanárokat, a Déryné a helyet. Így is történt. A közös munkálkodásból aztán 1988-ban *Szent forrás* címen egy szép és fontos karcagi kiadvány született.

Körmendi 1986-ban az öt dátumversén kívül nem írt semmit. Tanított. Pedig válságos volt ez az éve, hiszen a fiuk születése előtt a felesége veszélyeztetett terhes lett. A kisfiát többször műtik. A szülők szinte hihetetlen lelki erővel, intelligenciával kezelték a IV. Louis körüli családi válságot. És akkoriban az édesapa a „mennyorszáiban” egyetlen zokszóval sem sajnáltatta magát, pedig a „pokoli időszaknak” nem akart vége szakadni. Valaki azt gondolná, hogy a megpróbáltatások és gyermeke féltése közepette Körmendi a gimnáziumban könnyedén, lezseren vette a tanári munkáját. Nem. Hanem például feltűnően jól, igen kiemelkedően működtek a szakkörei. A „törökből” készült fordításokat Mádoky is ellenőrizte. És Körmendi valóságos tehetséggondozó forradalmat vitt be a gimnáziumba, nemcsak a délutáni szabadidő eltöltése vonatkozásában, hanem az óráit is pontosan megtervezve, és hatásosan kivitelezve.

Tanári munkájáról Körmendi maga vall a Lázár Fruzsínának adott interjújában (*Séta bölcső-helyem körül: „Nekem az Ég Oltára a Nagykunságban van.”* Magyar Katolikus Rádió, 2004.december 19, 23.). Az osztályában az egyik lány ideges volt. *„Utánanéztam, kiderült, hogy az apja alkoholista, az anyja többször öngyilkosságot kísérelt meg. Rájöttem, hogy nagyon okos lány, és elkezdtem vele külön foglalkozni. Könyveket adtam neki, ezt olvasd el, azt olvasd el... Először az osztály előtt bizonyította be, hogy igenis valaki, ő tud. Utána az egyik kolleganőm megkért, hogy hadd jöjjön be egy órámra, mert hallott a diákoktól a tanítási módszeremről, ami abból állt, hogy ha mondjuk az illető harmadikos volt, akkor a három év anyagából először villámkérdéseket tettem fel, ezekre ugyanilyen röviden kellett válaszolni. Ez volt a belépő a feleléshez, utána aztán kapott egy témát, amit részletesen kifejtett. Mondtam neki, jöjjön nyugodtan, azt csinálom, amit mindig. Minden órán feleltettem, mondtam, most is fogok, egy gyengébbet, egy közepeset és egy jobbat. Amikor odaértem, hogy a jobbat, akkor ezt a lányt szólítottam fel. Dante volt a téma, ami nem könnyű. Kérem szépen, ez a lány elolvasta még Boccacciónak a Dantéről írott könyvét is. Meg egyebeket. Azt is tudta, hogy Dante nagyapjának ki volt a szomszédja. Amikor vége volt az órának, a tanárnő jött mellettem a folyosón, és azt mondta, Lajos, ez egyetemi szint, amit ez a lány tudott, annak a felét nem tudtam volna. Ez a lány lett az, aki utána eljátszotta a színpadon a Rómeó és Júliában a Júliát. Aki elsírta magát az osztály előtt, aki nem tudott megszólalni. Idáig jutott. Egészséges ember lett belőle. Ezt tartom a legnagyobb sikeremnek tanárként.”*

Körmendi jó szándékú, segítőkész közösségi ember volt tanárnak is. Mind a tanári, mind a tanulói alkotómunka inspirálására 1986 januárjában azt javasolta, hogy a KISZ-vagyonból alapítsanak díjakat a diákoknak: Karcag híres embere-

iról elnevezve. Így született meg 1986-ban a híres turkológus egyetemi tanárról elnevezett *Németh Gyula-díj* a nyelvtanulásban kiemelkedő eredményeket elért tanulóknak a jutalmazására. Továbbá az iskola egykori tanáráról, a kitűnő irodalomtörténészről elnevezett *Zsigmond Ferenc-díj* azoknak, akik az iskola kulturális életében játszottak meghatározó szerepet. Aztán az iskola híres igazgatójának, a későbbi klasszikafileológus professzornak az emlékéét őrző *Gaál László-díj*, amelyet a Nagykunságra vonatkozó helytörténeti munkáért kaptak a tanulók. A kitűnő gyógyszerész-orvosról, az 1873-as kolerajárvány kormánybiztosáról elnevezve *Kátai Gábor-díjat* is alapított az iskola, amelyet az egészségügyi szakközépiskolások kaphatták a kiemelkedő teljesítményükért. Így lett az iskola – Körmendi szavaival élve – „*a díjak iskolája*.” A tanulók pénzjutalmakat kaptak, az I. díjas ezen felül megkapta a Győrfi Lajos szobrászművész készítette bronzplakettet is, amely a díjnak nevet adó híres ember arcképét ábrázolta. Ez a rendszer 21 évig működött. 2007-ben, amikor az iskola felvette a Karcagi Nagykun Református Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola és Kollégium nevet, eltörölték ezeket a díjakat, helyébe egyetlen új díjat alapítottak: a *Karcagi Református Középiskoláért Díjat*.

Körmendi 1987-ben a diákjaival az iskolában addig soha nem látott, országos sikereket ért el. Megalapította a Yorick Kht színjátszó csoportot. Ez a szabadelvű kör hamarosan már 40 tagot számlált. Mert Körmendi nem válogatott, hanem ráértett az emberekre, megfigyelte, ki milyen belülről, és senkivel nem fogott mellé, amikor szerepeket adott. Neki voltak az ötletei, amely köré felépítette a produkció vázát, ő hozta a koncepciót, a gyerekek hozták a poént. Vele még iskolán belül is tegező viszonyban voltak a tanítványai. Mester volt, nem tanár. A csendes szavú művészember soha nem adott negatív kritikát, mindig tudta arra biztatni a barátait, hogy vállalják fel önmagukat. Szellemi hadserege lett a kör. Körmendi megjelenése az iskolában a jó értelemben vett liberalizálódás kezdetét jelentette. Például többet nem volt játékos, vicces, megalázó avatás sem a gimnáziumban - a Yorick hatására.

Körmendi 1987-ben megírta a színjátszóinak *Az Y Diákszínház esete a Rómeóval* című posztmodern paródiáját, amelynek forgatókönyvét tizenhárom évvel később meg is jelentette az *Esőben* (2000. tavasz 26–30.). Bárki elolvashatja tehát ma is, és bárkik újra eljátszhatják. És megnyerték vele az országos diáknapiakat! Vagyis Csurgón aranyérmes lett. Karcagon 1987. október 28-án mutatták be a város nagyközönségének. Tomboló sikerrel. November 9-én pedig a fővárosi Operettszínházban. Elmentek egy felnőtt kamarafesztiválra is, ahol *A helység kalapácsát* adták elő. Körmendi erről is beszámol Lázár Fruzsínának. „*A Rómeó és Júliának azért volt óriási sikere, mert beszédtechnikai gyakorlatokkal mondták el a gyerekek mindazt, amit az eredeti színdarabban a szereplők mondanak. Hihetetlen humor*

*forrás volt. A közönség dőlt a röhögéstől. Olyan sikerük volt a gyerekeknek, hogy olyat még nem éltek. A televízió is közvetítette. A helység kalapácsában az volt a nagy ötlet, hogy a szemérmes Erzsóktól Haranglábig egyetlen szereplő játszott el a huszonvalahány szerepet, és a nyílt színen változott át egyikből a másikba.” A helység kalapácsa színésze Várad Szabolcs volt. De ő volt a Rómeó is. Júlia pedig Fekete Judit. Szabolcs a Nagyikunóság fővárosából, Karcagról Somogyország fővárosába, Kaposvárra került. 2010-ben Szabolcs mint a kaposvári Csiky Gergely Színház segédrendezője Karcagon, a Kunhalom Polgári Kör meghívott vendégként, úgy nyilatkozott: „A darab zsenialitása abban rejlett, hogy Körmendi bizonyította, a nyelv, a nyelvi játék mire képes. Mennyi mindent ki tud fejezni az ember ’hablaty-nyelven’.”*

Bizony, egykor talán csak Debrecenben vagy Csurgón csüggtek akkora hódolat-tal a tanítványai Csokonain, mint Karcagon Körmendin!

Körmendi nagyon büszke volt az irodalmi színpadára. 1988-ban a *Betűlábnyomok* című antológiában sem felejt el megemlíteni őket, amikor bemutatkozik. „Édes gyermekeim: egy leány (4 éves), egy fiú (kétéves), valamint a Yorick KHT.” Körmendi mihelyt teheti, mihelyt helyzetbe jut, nyomban publikálja az ifjú barátai alkotásait. 1994-ben a Jászkunóság folyóirat 40. évfordulójára – főszerkesztőként – megkéri Vasy Géza irodalomtörténészt, szerkessze meg *A szelek útja* című antológiát. Ebben a 37 alkotó között hárman is szerepelnek az egykori yorickosok közül. Hangyási Attila a grafikáival. Várad R. Szabolcs öt versével és Zárug Péter Farkas (a későbbi kitűnő politológus) négy versével.

Nemrégiben, 2017. július 7-én, megdobogtatta a szívem egy Varga Mihály miniszter úrtól kapott levél, amelyben egy 2017. március 31-én 16 órára esedékes meghívó volt mellékelve. Olvasom a borítóján: „Az Y Színház esete Rómeóval - zenés-táncos vígjáték két felvonásban.” Belül pedig: „A darabot írta Nagy Eleonóra Boglárka és a 7. b osztály Körmendi Lajos azonos című darabja nyomán.” Közölnöm kell a miniszter úr levelét is, annyira tanulságos. „Tisztelt Tanár Úr! Ismerem Körmendi Lajos munkásságával való törődésedet. A mellékelt lapot ezért küldöm el. Háttéréről annyit, hogy az óbudai Árpád Gimnázium minden évben tart egy estét, amikor az osztályok műsort adnak elő, erre még speciális ’műsorlapot’ is készítenek. Nagy örömmel láttam, hogy az egyik osztály Lajos darabját adja elő. Nem is volt rossz! Üdvözlettel: Mihály.”

Meghatottan látom, hogy Körmendi Lajos barátom e műve tehát még él: él még 30 év után is! Az író nem halt meg 2005-ben! Rég rájöttem: a legtöbb diák tanár-függő, ezért tehát nem mindegy, ki, hogyan és mire tanítja őket.